

Христина Романівна ПАК

**ЗАЛУЧЕНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Пак, Х. Р. Залучені джерела фінансування місцевих бюджетів в Україні: проблеми і перспективи [Текст] / Христина Романівна Пак // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 18. – № 1. – С. 169-176. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Публікація присвячена проблематиці залучення фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування. Розглядаються можливі джерела, механізми та інструменти залучення зовнішніх фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування. Проведено аналіз нормативно-правової бази у сфері регулювання фінансових відносин органів місцевого самоврядування при залученні зовнішніх ресурсів, вказано їх можливості та обмеження. На прикладі бюджету м. Львова та інших міст відображено основні напрямки використання видаткової частини місцевих бюджетів та проаналізовано її виконання. Здійснено огляд європейських фінансових інституцій, механізми їх роботи та можливості співпраці з органами місцевого самоврядування. На основі проведеного дослідження виявлено перешкоди для залучення надходжень фінансових ресурсів від міжнародних фінансових організацій в Україні. Детально розглянуто такі перешкоди, як зосередження вагомих важелів управління фінансовими потоками органів місцевого самоврядування у органах казначейства; трудомісткість і ускладненість у часовому вимірі процедури погодження отримання запозичень у державних органах влади; недостатній досвід працівників органів місцевого самоврядування у підготовці якісних, економічно обґрунтованих проектних заявок. Визначено можливості подолання вищенаведених перешкод через розробку схеми оптимізації процесу залучення фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій та внесення змін у нормативно-правові акти України. Це дозволить гармонізувати правове поле нормативних актів, пов'язаних із залученням фінансових ресурсів до міських бюджетів, а також наблизить фінансову систему органів місцевого самоврядування до європейських стандартів.

Ключові слова: фінансові ресурси; зовнішні джерела; міський бюджет; запозичення; позики; кредити; облигації; фінансові інституції.

Khrystyna Romanivna Pak

INVOLVED SOURCE OF LOCAL BUDGETS FUNDING IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS**Abstract**

The publication is devoted to the issue of financial resources attraction by local authorities. The possible sources, mechanisms and tools to attract external finance local governments are considered. It has been carried out the analysis of the legal and regulatory framework in the sphere of financial relationships regulation of local governments with emphasis on external resources attraction. Their capabilities and limitations are specified. On the example of the budget of Lviv and other cities the main directions of use of the expenditure part of local budgets are determined and its implementation is analysed. The overview of European financial institutions, mechanisms of their work and opportunities for cooperation with local governments is done. On the basis of the research the obstacles to attracting revenue funds from international financial institutions in Ukraine are revealed. It has been done the detailed consideration of such obstacles as the concentration of the important levers of management of financial flows of local government in the Treasury; complexity and difficulty in measuring time of loan approval procedures in public administration; insufficient experience of local government in the preparation of high quality and economically grounded proposals. The possibilities for overcoming the above obstacles through development of scheme of optimization of attracting financial resources process from international financial institutions are determined. The changes in regulatory legal acts of Ukraine are specified. This will harmonize the legal framework of normative acts which are connected with the financial resources attraction to the city budgets. It will also bring the financial system of local government closer to European standards.

Вступ

Для ефективного розвитку територіальних громад держави (міст, сіл, селищ) [13, ст. 1] необхідна самостійність у прийнятті рішень. Перед урядом поставлено завдання забезпечення децентралізації повноважень, обов'язків та перерозподілу фінансових ресурсів [25]. Достатнє фінансування необхідне як на державному рівні, так і на місцевому. Місцеві громади повинні володіти достатніми фінансовими ресурсами для забезпечення належного рівня життя мешканців. Сьогодні більше 85 % фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування спрямовуються на соціально-культурну сферу [6], а реалізація інвестиційних проектів, розвиток житлово-комунального господарства, інфраструктури, тощо фінансуються по залишковому принципу. Відповідно у територіальних громадах виникає потреба у залученні додаткових фінансових ресурсів. Такими можуть бути як внутрішні, так і зовнішні залучені джерела надходжень фінансових ресурсів. Найголовнішими характеристиками фінансових ресурсів має бути їх доступність у короткому періоді часу, різний обсяг та диференційовані сфери використання.

Питанню надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів присвячені праці таких дослідників, як Білик М. Д. [1], Бліщук К. М. [2], Бондарук Т. Г. [3], Буряченко А. Є. [4], Власюк Н. І. [8], Волохова І. С. [9], Зайчикова В. В. [12], Кириленко О. П. [16], Кондусова Л. Ф. [17], Сорока М. П. [26], Сунцова О. О. [27], Письменний В. В. [20], Присяжнюк В. К. [24]. Необхідність розвитку системи місцевих запозичень як одного з видів зовнішніх джерел, зазначено в працях Кондусової Л. Ф. [17, ст. 239]. Дослідження історії місцевих запозичень в Україні відобразили Білик М. Д., Бондарук Т. Г., Буряченко А. Є., Вівчар О. Й., Кириленко О. П., Сунцова О. О. Частково здійснено аналіз місцевих запозичень у зарубіжних країнах у роботах таких вчених, як Білик М. Д., Бліщук К. М., Бондарук Т. Г., Власюк Н. І., Кириленко О. П., Сунцова О. О.

Однак детального розгляду залучення зовнішніх джерел надходжень фінансових ресурсів до місцевих бюджетів недостатньо, оскільки більшість праць стосуються лише одного виду зовнішніх джерел – випуску місцевих облігацій. Тому проблема аналізу залучення надходжень фінансових ресурсів є актуальною темою дослідження і відповідно потребує зосередження більш детальної уваги. Це дозволить виокремити основні пріоритети, за допомогою яких міські громади зможуть формувати ефективну стратегію збільшення фінансових можливостей бюджетів. Тому мета статті є актуальною і своєчасною.

Верховна Рада України 15 липня 1997 року ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування, у п. 1 ст. 9 якої зазначено, що місцеві органи самоврядування мають право на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень [11]. 1 квітня 2014 року Уряд України затвердив Концепцію реформування місцевого самоврядування [14]. Усе це сприяє налагодженню співпраці міст із фінансовими інституціями у сфері залучення додаткових ресурсів. Усе вищезазначене спричинило потребу у постійному, глибинному і своєчасному аналізі сучасних умов, виявленні перешкод і перспектив міст у пошуку альтернативних фінансових джерел.

Мета та завдання статті

Метою нашої статті є дослідження сучасних механізмів, інструментів залучення зовнішніх фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування, перешкод у їх реалізації та ефективному використанні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Конституція України вказує, що держава повинна забезпечити коштами ті повноваження, які вона делегує [18, ст. 142]. На сьогодні склалась протилежна ситуація. Держава в особі центральних органів влади через нормативно-правові акти делегує повноваження на місця, але не забезпечує їх відповідними фінансовими ресурсами.

Незважаючи на задекларовану самостійність органів місцевого самоврядування (Європейської хартії місцевого самоврядування, Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування»), міські бюджети є частиною ієрархічної структури бюджетної системи України. І лише відповідальність за зобов'язаннями не передається між бюджетами [2, с. 71]. Однією з ознак фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є можливість випуску місцевих позик, лотерей та отримання позичок у фінансово-кредитних установах [4]. А це сьогодні доступно лише деяким містам.

Бюджетний кодекс України [5] в більшості випадків ототожнює поняття «позика», «кредит» і «запозичення». Це не забезпечує єдиного їх трактування і зумовлює різне застосування цих термінів. У частині роз'яснень джерел покриття тимчасових касових розривів та невиконання розрахункових обсягів кошика доходів, визначених у законі про Державний бюджет України, вживається частіше термін «позика» [5, ст. 73]. Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів затверджено

постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1204.

Під місцевими запозиченнями, згідно з Бюджетним кодексом України, маються на увазі всі операції, які залучають до міського бюджету кошти у формі позик та кредитів на умовах повернення, платності та строковості [5, с. 2].

Відповідно до частини 3 статті 16 Бюджетного кодексу України міські ради мають право здійснювати місцеві внутрішні та зовнішні запозичення. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» вказує, що запозичення можуть також здійснюватися у формі укладення договорів позики (кредитних договорів) та випуску облігацій місцевих позик [21].

Водночас місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад 300 тис. жителів. А таких міст на сьогодні є лише 15 серед 459 всіх українських міст [15]. Хоча запозичення шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій можуть здійснювати всі міські ради.

Вчені-економісти (Білик М. Д. та Кондусова Л. Ф.) виокремлюють такі види залучених джерел надходжень до міських бюджетів:

- випуск місцевих облігацій внутрішніх та зовнішніх позик;
- кошти фінансових установ (державних, місцевих комерційних, міжнародних).

При випуску місцевих облігацій здебільшого вживається термін «запозичення», кошти ж, залучені від фінансових установ, вважаються «кредитами» або «позиками».

Згідно з теорією запозичення можуть використовуватись на покриття поточного дефіциту коштів і згладжування коливань при надходженні податкових платежів до бюджету (так звані казначейські позики), на погашення попередньої заборгованості, забезпечення комерційних банків та інших фінансових структур (страховий і пенсійні фонди), фінансову підтримку організацій, які вирішують загальні питання, капітальних інвестицій [1, с. 148].

У практиці міськими радами позики використовуються для покриття поточних дефіцитів коштів, для погашення попередньої заборгованості та для здійснення капітальних інвестицій.

Для згладжування коливань надходжень до міських бюджетів, для покриття тимчасової недостатньої платоспроможності використовуються казначейські позики [5, ст. 73]. Це є середньо- і короткострокові позики, вони не потребують позитивної кредитної історії, але і не можуть вважатись інструментом розвитку. Фактично це механізм, завдяки якому міські ради можуть вчасно розрахуватись за захищеними статтями видатків, при цьому не маючи усїєї необхідної суми коштів на рахунку. Варто зазначити, що згідно зі ст. 55 Бюджетного кодексу України захищеними вважаються видатки, бюджетні призначення яких не підлягають скороченню. Такими є видатки на оплату праці бюджетних працівників, закупівлю медикаментів, на оплату за спожиті енергоносії тощо.

Визначаючи захищені видатки пріоритетними, бюджетне законодавство спонукає до їх виконання, тобто у фінансуванні по них бюджетних асигнувань у повному обсязі. Окрім виділення захищених видатків Бюджетним кодексом України, уряд, державні органи влади часто створюють додаткові прецеденти для їх стабільного і повного фінансування. Так, наприклад, у п. 5 Розпорядження КМУ від 1 березня 2014 року № 156-р «Про заходи збалансування місцевих бюджетів у 2014 році в процесі їх виконання» вказано Державній казначейській службі здійснювати платежі розпорядникам коштів місцевих бюджетів за незахищеними видатками загального фонду місцевих бюджетів у разі відсутності простроченої заборгованості з оплати праці працівників бюджетних установ і розрахунків за спожиті енергоносії.

Якщо ж розглянути забезпечення фінансування таких видатків на прикладі бюджету міста Львова у 2013 році, то ситуація наступна. Виконання плану фінансування видатків на заробітну плату становило 99,7 %, оплата за спожиті енергоносії – 91,3 %. При цьому невиконання доходної частини бюджету склало 91,3 % або недоотримано 140 млн. грн. Відповідно на 140 млн. грн залишилась не профінансованою у повному обсязі видаткова частина. Серед найбільш недофінансованих – інші видатки, зокрема житлово-експлуатаційне господарство було профінансовано на 86,1 % від плану, будівництво – на 64,7 %, землеустрій – на 49,8 %, книговидання – на 29,7%. Якщо ж говорити про спеціальний фонд, основною складовою якого є бюджет розвитку, він був виконаний всього на 75,7 %.

Як результат, більшість міст спрямовують кошти на видатки споживання, а не розвитку. Проведений аналіз видатків загального фонду серед 26 міст обласного значення з чисельністю населення від 15 тис. осіб до 750 тис. осіб це підтверджує.

Як бачимо з рис. 1., найбільшу питому вагу – 82 % – займають видатки на заробітну плату м. Славути, найменшу – 46 % у м. Бердянську і м. Львові. Найбільша питома вага видатків на придбання енергоресурсів 12 % у м. Славути, 10 % у м. Голої Пристані, найменша – 3,9 % – у м. Коломиї. Відповідно найбільша питома вага інших видатків (47,7 %) у м. Львова і найменша (5,7 %) у м. Славути. У середньому по усіх містах 53 % займають видатки на заробітну плату працівників бюджетної сфери, 40 % – інші видатки, 7 % – видатки на заходи з енергозбереження.

Усе це підтверджує соціальну спрямованість місцевих бюджетів. Понад 70 % коштів ідуть на соціальні блага – освіту, охорону здоров'я, соціальний захист тощо [16, ст. 17]. Це все видатки споживання, які витрачають 68 % доходів міських бюджетів на утримання бюджетних установ [9, ст. 202], а не на їх розвиток.

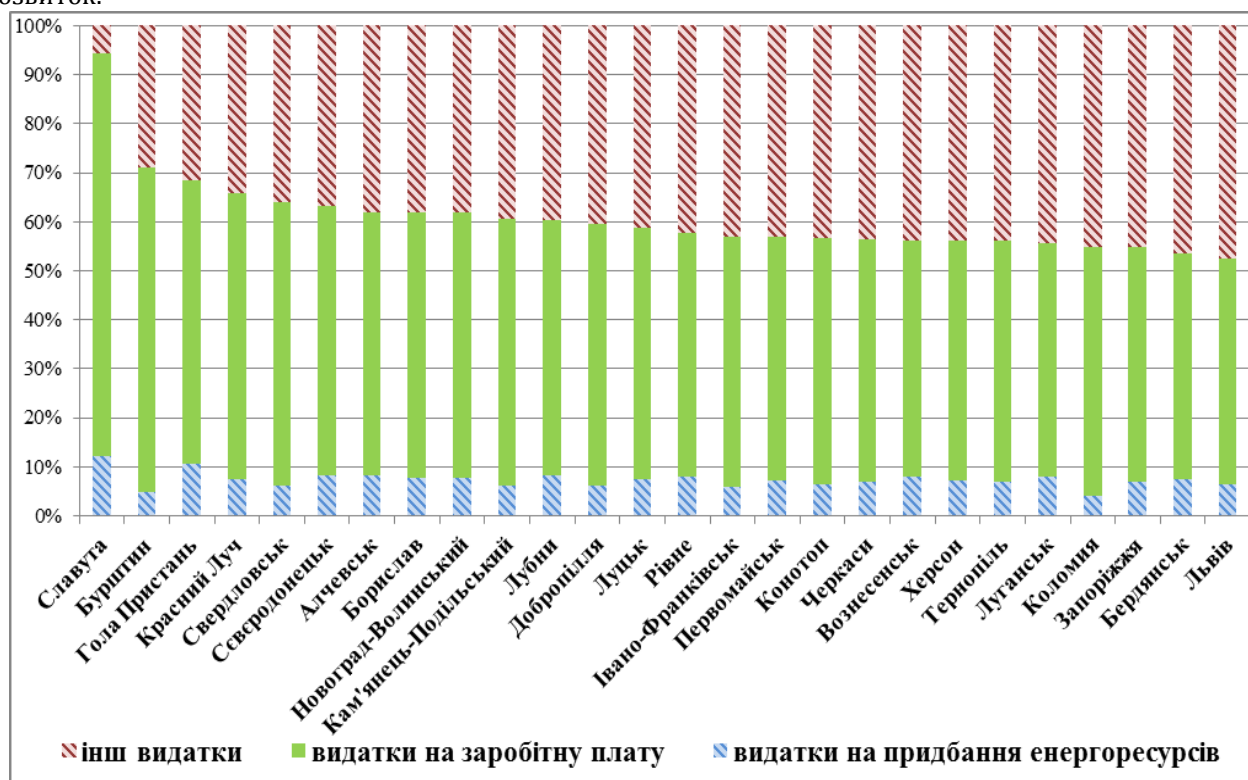

Рис. 1. Питома вага витрат міст у 2013 році у видатках загального фонду, %

Водночас у найгіршому стані знаходиться сфера житлово-комунального господарства (інфраструктура міста, інженерні мережі тощо), яка практично на 90 % фінансується з міських бюджетів [4, ст. 246], тобто усе те, що називається комфортними умовами проживання мешканців. Витрати на розвиток інфраструктури, які закладаються в бюджеті розвитку, в середньому не перевищують 10 % [16, ст. 17].

Це підтверджує, що на заходи, які спрямовані на розвиток громад, наявних доходів міського бюджету не вистачає. Та й система формування бюджетів не сприяє до стимулювання місцевих громад нарощувати власні доходи [16, ст. 3].

Останні зміни у Бюджетному кодексі України [5, ст. 71], якими до бюджету розвитку міст, окрім коштів від продажу комунального майна і землі, віднесено надходження єдиного податку, покращили ситуацію. Це особливо важливо для малих міст, у яких наявність ресурсів для продажу значно обмежена.

Але загалом питома вага бюджету розвитку по областях у середньому не перевищує 10 % [1, с. 202]. Ресурс продажу комунального майна та землі є вичерпний і обмежений. Відповідно єдиним додатковим джерелом забезпечення доходів на видатки розвитку до міських бюджетів є зовнішні надходження.

Суб'єктом отримання запозичень можуть бути органи місцевого самоврядування. Об'єктом дослідження можуть виступати проекти розвитку або капітальні інвестиції. У практиці фінансових відносин використовують найчастіше такі форми залучених джерел, як облігації внутрішньої місцевої позики та кредити фінансових установ.

Випуск облігацій міськими радами чи виконавчими органами як одна з форм здійснення запозичень є на сьогодні складним процесом. Складність полягає як у необхідності значних затрат часу, так і потреби у високій кваліфікації працівників, а також у необхідності погодження державних органів влади. Зазвичай в Україні органи місцевого самоврядування випускають облігації внутрішньої місцевої позики, і відсоткові ставки, які використовуються, є значними і становлять понад 20 % [23]. Так, наприклад, у Донецьку ставка по обслуговуванню місцевих облігацій у 2009 році становила 25 %. Для залучення кредитних ресурсів місцеві банківські установи встановлюють теж високі відсоткові ставки. Однак, оскільки відсоток за використання кредитними коштами значно впливає на вартість проектів, а відтак і на термін їх окупності, для забезпечення ефективності капіталовкладень доцільніше залучати доступні відсоткові ставки у світовій практиці.

Європейські фінансові інституції пропонують кредитні ресурси за значно нижчими відсотковими ставками, а також відкривають доступ до грантових безповоротних ресурсів. Наприклад кредитування в

рамках програми «DemoUkraineDH» відбувається з відсотковою ставкою 6 % і з можливістю отримати в межах реалізації проекту до 50 % грантових коштів [10]. Відповідно місцеві органи влади зарубіжних країн кредитним методом фінансують від 10 до 15 % загальних видатків муніципалітету [1, ст. 147].

Наприклад, доступні умови співпраці в Україні пропонують Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, Німецький державний банк KfW, Північний інвестиційний банк. Спеціально утвореними організаціями для фінансування проектів у країнах, що розвиваються, можна вважати Фонд Східного Партнерства в сфері енергоефективності та екології E5F, Північна екологічна фінансова корпорація NEFCO, Міжнародна фінансова корпорація IFC, Німецьке товариство міжнародної співпраці GIZ, програма «Ефективні демо-проекти в секторі тепlopостачання України DEMODHUkraine», Міжнародна програма співпраці в енергетичній сфері INOGATE. Також діють низка агентств – Агентство США з міжнародного розвитку USAID, Шведське агентство міжнародного розвитку та співпраці SIDA, Канадське агентство міжнародного розвитку та інші.

Усі вищевказані фінансові структури можуть діяти як на національному, так і на місцевих рівнях. Вони працюють з різними видами фінансових ресурсів – кредитами, грантами, технічною допомогою.

Під грантами розуміють фінансовий ресурс, який надається для виконання певних функцій і завдань як додатковий компонент до кредитного договору. Технічна допомога – це фактично теж грантовий ресурс, але у негрошовому втіленні. Зазвичай під видом технічної допомоги міжнародні фінансові організації надають консультаційні, аудиторські послуги, рідше – обладнання, техніку для реалізації проектів.

Механізм реалізації фінансових відносин з органами місцевого самоврядування може бути виражений як у формі кредитного договору, так і у приватно-публічному партнерстві, договорі концесії, лізингу, енергосервісного контракту тощо.

Для визначення доступних ресурсів для фінансування необхідно проаналізувати кожну інституцію щодо чинних програм, у межах яких надаються кошти, та детальні умови співпраці. Зокрема необхідно визначити сфери, напрямки для можливого використання коштів, технології, які мають бути використані, відсоткову ставку, валюту, наявність пільгового періоду, норму внутрішньої прибутковості інвестицій, термін окупності, частку співфінансування тощо. Також варто зазначити, що місцеві банки працюють з кредитними лініями міжнародних фінансових структур, таким чином роблячи доступнішими позики на місцевому ринку. Усе це відображає різноманітні інструменти для залучення фінансових ресурсів до міських бюджетів.

Однак для залучення надходжень фінансових ресурсів від міжнародних фінансових організацій в Україні існують такі перешкоди:

- зосередження вагомих важелів управління фінансовими потоками органів місцевого самоврядування у органах казначейства;
- трудомістка і ускладнена в часовому вимірі процедура погодження отримання запозичень у державних органах влади;
- недостатній досвід працівників органів місцевого самоврядування у підготовці якісних, економічно обґрунтованих проектних заявок;
- обмежений доступ до інформації про доступні фінансові ресурси міжнародних організацій;
- обмеження інструментів залучення запозичень до місцевих бюджетів нормативно-правовими актами та законодавством України;
- законодавча неврегульованість використання міжнародного тендерного законодавства;
- відсутність налагодженої системи комунальних фінансово-кредитних установ [2, с. 121].

Для усунення вищевказаних перешкод сформулюємо можливі шляхи їх подолання. Сьогодні відділення Державного казначейства України, користуючись своїм монопольним становищем, фактично унеможливує здійснення стабільного фінансування з міських бюджетів. Платіжні документи подаються виконавчими органами міських рад згідно з укладеними угодами за виконані роботи, надані послуги або поставлене обладнання. Такі документи можуть бути підготовлені лише при наявності коштів на рахунках відповідних структурних підрозділів міських рад. Незважаючи на це, відділення Державного казначейства не забезпечує своєчасність та повноту розрахунків. Це спостерігається впродовж останніх років. Зазвичай найбільш складними були останні місяці бюджетного року. Проте у 2013 році ситуація погіршилась і затримка платежів почалась з початку року. Така неплатоспроможність міських бюджетів негативно впливає на рейтинг міст перед кредиторами та підрядними організаціями. Зокрема, наприклад, у Львові у зв'язку з відсутністю оплат у повному обсязі упродовж 2013 року лише по бюджету розвитку, на кінець року повернулись неоплаченими платіжні документи на суму 55,1 млн грн. Це становить 23 % усіх доходів, які місто отримало до бюджету розвитку у 2013 році. Тобто четверта частина платежів упродовж року залишилась неоплаченою. Вирішення цього питання можливе через законодавчу заборону органам державного казначейства розглядати платіжні документи довше одного робочого дня. Також це питання може бути вирішене через надання права органам місцевого

самоврядування обслуговуватись в інших банківських установах, що мають державну частку [28]. Зосереджуючись на залучених фінансових ресурсах міжнародних фінансових організацій, пропонується віднести такі до захищених видатків. -Усе це дозволило б уникнути негативних наслідків несплат по зобов'язаннях при співпраці з міжнародними фінансовими інституціями.

Додатковою перешкодою є процедура погодження запозичень органами місцевого самоврядування у Міністерстві фінансів України. Погодження отримання кредитів (погодження обсягу та умов укладення договорів позики) встановлене відповідно до постанови КМУ від 16 лютого 2011 р. № 110 «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень». Порядком визначено перелік документів для отримання погодження міністерства та встановлено право отримання міністерством додаткових матеріалів. У зв'язку з тим, що Порядком не врегульовано чіткий термін розгляду документів, така процедура може тривати декілька місяців або років. Наприклад, у Тернополі з 2012 р. по квітень 2014 р. профільне міністерство розглядало погодження отримання кредиту Європейського банку реконструкції та розвитку для модернізації системи опалення [7]. Кредитні ресурси дають можливість органам місцевого самоврядування зробити швидко весь обсяг необхідних робіт, відповідно надати якісні послуги мешканцям, а така ситуація насамперед утримує розвиток міста. Шляхом для вирішення такої перешкоди є внесення змін у чинне законодавство, встановлення чітких термінів для розгляду і надання відповіді щодо погоджень здійснення запозичень. Що стосується погодження отримання запозичень у випадках, коли гарантом кредиту виступає місцевий орган самоврядування, вважаємо таке погодження недоцільним. Тут можливо перейняти досвід європейських країн щодо збереження лише функції контролю за належним виконанням законодавства при здійсненні запозичень органами місцевого самоврядування.

Окремим питанням, яке потребує уваги, є недостатній досвід працівників міських рад у написанні заявок для участі в міжнародних та вітчизняних проектах. Тут важливий не лише досвід, але можливість зібрати усі дані, систематизувати, підготувати попередні документи, такі, як техніко-економічне обґрунтування, бізнес-план, проектно-кошторисна документація, енергоаудит тощо. Містам не вистачає власного фінансового ресурсу для забезпечення висококваліфікованими кадрами. Є приклади залучення для таких навчань міжнародних структур. Наприклад у Львові реалізовувався у 2012 році Проект "ART of Governance: Accountability, Responsibility, Transparency" за фінансової підтримки програми MATRA Міністерства закордонних справ Королівства Нідерланди. У межах цього проекту 12 працівників мерії пройшли навчання та отримали сертифікати проектних менеджерів ЛМР в системі PRINCE2 [22] Також на сьогодні діє програма підтримки у написанні економічно життєздатних проектів у межах роботи проекту Європейського Союзу «Угода мерів – Схід». Містам, які прийняли Програми сталого енергетичного розвитку до 2020 року, пропонується індивідуальна підтримка та допомога кваліфікованих фінансових експертів. Саме завдяки такій співпраці міста отримують можливість безкоштовно навчити працівників мерії перетворювати необхідні заходи енергозбереження у економічно обґрунтовані, інвестиційно привабливі проекти. Усе це в свою чергу збільшує шанси міст на отримання додаткових фінансових ресурсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином для подолання виявлених перешкод бачимо такі напрямки роботи:

- розробити схему оптимізації процесу залучення фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій до місцевих бюджетів для здійснення видатків розвитку;
- внести зміни у нормативно-правові акти України щодо забезпечення чіткого визначення повноважень і відповідальності в управлінні фінансовими ресурсами місцевих бюджетів органами казначейства.

Здійснене дослідження та запропоновані напрямки подальшої роботи дають змогу вдосконалити політику залучення фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, а також дозволяють забезпечити реалізацію основної функції органів місцевого самоврядування – створення належних умов для проживання мешканцям територіальних громад. Це в сукупності дозволить мінімізувати дефіцит фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а також сприятиме наближенню фінансової системи органів місцевого самоврядування до європейських стандартів.

Список літератури

1. Білик, М. Д. *Фінансові стимули розвитку регіонів України [Текст] : монографія / М. Д. Білик, В. К. Хлівний, С. М. Батіщева. – К. : КНЕУ, 2013. – 231с.*
2. Бліщук, К. М. *Державні та місцеві фінанси. Бюджетний процес [Текст] : навч. посіб. / К. М. Бліщук, Л. Р. Михайлишин. – 2-ше вид. перероб. і доп. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 176 с.*
3. Бондарук, Т. Г. *Міське самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарук ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2009. – 607 с.*

4. Буряченко, А. Є. Місцеві фінанси у схемах і таблицях: навч. посіб. / [М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта та ін.]; за заг. Ред..В. М. Федосова. – К. : КНЕУ, 2010. – 600, [8] с.
5. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print1405071098383468>.
6. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2013 року [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202013/KV_II_2013_Monitoring_ukr.pdf.
7. В Тернополі чекають рішення нових чиновників щодо дозволу на отримання кредиту ЄБРР [Електронний ресурс] – Режим доступу http://vybor.ua/news/v_ternopoli_chekayut_rishennya_novih_chinovnikov_shchodo_dozvolu_na_otrimannya_kreditu_ebrp.
8. Власюк, Н. І. Місцеві фінанси [Текст] : навчальний посібник / Н. І. Власюк, Т. В. Мединська, М. І. Мельник. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – 284 с.
9. Волохова, І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні [Текст] : монографія / І. С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2014. – 462 с.
10. Енергоефективні демо-проекти в секторі теплопостачання [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.demo-dh.org.ua/uk/pro-demoukrainadh.html>.
11. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] – Режим доступу http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036/print1384358186169245.
12. Зайчикова, В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн [Текст] / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – Бібліогр. : -299 с.
13. Про місцеве самоврядування [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1405071098383468>.
14. Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію реформування місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://municipal.gov.ua/news/show/module/default/id/1067>.
15. Калачова, Г. Міста відмовляються від випуску облігацій. Віддають перевагу кредитам міжнародних фінансових організацій [Електронний ресурс] / Галина Калачова, Діана Роженцова. – Режим доступу <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2014/02/18/319264>.
16. Кириленко, О. П. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій [Текст] : монографія / За ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.
17. Кондусова, Л. Ф. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету [Текст] : монографія / Л. Ф. Кондусова, І. І. Нескородєва, І. І. Алексеєнко, та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 268 с.
18. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1405071098383468>.
19. Луніна, І. О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів [Текст] : монографія / [Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.]; за ред. І. О. Луніної; НАН України, Інститут економіки та прогнозування. – К., 2010. – 320 с.
20. Письменний, В. Проблеми реалізації принципів організації місцевих фінансів у вітчизняній практиці [Текст] / В. Письменний // Світ фінансів. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – № 1. – С. 87-94.
21. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-%D0%BF/print1405071098383468>.
22. Проект “ART of Governance: Accountability, Responsibility, Transparency” [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.city-institute.org/index.php?option=com_content&view=article&id=327&Itemid=239.
23. Процентні ставки за кредитами в банках України на порталі Finance.ua [Електронний ресурс] – Режим доступу http://tables.finance.ua/ua/credit_deposit/credit#app-list/client=jur&currency=UAH&sort=0.0.
24. Присяжнюк, В. К. Фінансова система регіонів: методологія, аналіз, практика [Текст] : монографія / З. В. Герасимчук, Л. І. Федулова, Л. А. Пашко [та ін.]; під загальною редакцією В. К. Присяжнюка, А. Б. Кондрашихіна, Київ – Севастополь – Донецьк: АМУ, 2012. – 398 с.
25. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : розпорядження КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
26. Сорока, М. П. Формування регіонального бюджету [Текст] : навчальний посібник. / М. Сорока, А. Якимчук. – Рівне : НУВГП, 2013. – 212 с.
27. Сунцова, О. О. Місцеві фінанси [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Сунцова. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 488 с.

-
28. Учасники Форуму самоврядування затвердили основні положення резолюції [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.city-institute.org/index.php?option=com_content&view=article&id=467:2014-04-01-08-31-59&catid=1:latest.

References

1. Bilyk, M. D., Hlivnyy, V. K., Batischeva, S. M. (2013). *Financial incentives regions of Ukraine*. Kyiv: KNEU.
2. Blischuk, K. M. & Mykhailyshyn, L. R. (2011). *State and local finances. The budget process*. Lviv: LRI NAPA.
3. Bondaruk, T. G. (2009). *Local government and its financial support in Ukraine*. Kyiv.
4. Haponyuk, M. A., Buryachenko, A. E., Yatsyuta, V. P. (2010). *Local finances in charts and tables*. Kyiv: KNEU.
5. *Budget Code of Ukraine*. (n.d.). [Retrieved December, 1, 2014, from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print1405071098383468>.
6. *Budget Monitoring. Analysis of the Budget for January-September 2013*. (2013). Retrieved December, 1, 2014, from : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202013/KV_II_2013_Monitoring_ukr.pdf.
7. *Ternopil officials expect the new solution to allow for a loan EBRD*. (n.d.). Retrieved December, 1, 2014, from : http://vybor.ua/news/v_ternopoli_chekayut_rishennya_novih_chinovnikiv_shchodo_dozvolu_na_otrimannya_kr_editu_ebrr.html.
8. Vlasyuk, N. I. Medynska, T. V., Melnyk, M. I. (2011). *Local Finance*. Lviv, Lviv Academy of Commerce Publishing House.
9. Volokhova, I. S. (2014). *Local Finance and perspectives of fiscal decentralization in Ukraine*. Odessa: Atlas.
10. *Energy Efficient demo projects in the heating sector*. (n.d.). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://www.demo-dh.org.ua/uk/pro-demoukrainadh.html>.
11. *European Local Government Charter*. (n.d.). Retrieved December, 1, 2014, from : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036/print1384358186169245.
12. Zaychukova, V. (2007). *Local Finance Ukraine and European countries*. Kyiv: NDFI.
13. *On local government*. (1997). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1405071098383468>.
14. *The Cabinet of Ministers of Ukraine approved the Concept of reforming local government*. (n.d.). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://municipal.gov.ua/news/show/module/default/id/1067>.
15. Kalachova, G. & Rozhentsova, D. (2014). *City refuse to issue bonds. Prefer loans from international financial institutions*. Retrieved December, 1, 2014, from : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2014/02/18/319264>.
16. Kyrylenko, O. P. (2008). *Modernization of local finance Ukraine in terms of economic and social transformation. - Ternopil: TNEU "Economic Thought"*.
17. Kondusova, L. F. Neskorodyeva, I. I., Aleksyeyenko, I. I. (2011). *Financial management of the local budget*. Kharkiv: KhNUE.
18. *The Constitution of Ukraine*. (2004). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1405071098383468>.
19. Lunina, I. O., Kirilenko, O. P., Luchka, A. V. (2010). *Diversification of local budget revenues*. Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting.
20. Pysmennyy, V. (2013). *Problems of the principles of local finance in domestic practice*. *World of finance. - Ternopil: TNEU*, 1, 87-94.
21. *On approval of the local debt: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine*. (2011). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/110-2011-%D0%BF/print1405071098383468>.
22. *Project "ART of Governance: Accountability, Responsibility, Transparency"*. (n.d.). Retrieved December, 1, 2014, from : http://www.city-institute.org/index.php?option=com_content&view=article&id=327&Itemid=239.
23. *Interest rates on loans to banks in Ukraine portal Finance.ua*. (2014). Retrieved December, 1, 2014, from : http://tables.finance.ua/ua/credit_deposit/credit#app-list/client=jur&currency=UAH&sort=0.0.
24. Prysiazhnyuk, V. K., Heracymchuk, Z. V., Fedulova L. I., Pashko, L. A. (2012). *Financial system: methodology, analysis, practice*. Kyiv - Sevastopol - Donetsk: AUC.
25. *On approval of the Concept of reforming local government and territorial organization of power in Ukraine: CMU from April 1, 2014 p. № 333-p*. (2014). Retrieved December, 1, 2014, from : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
26. Soroka, M. & Yakymchuk, A. (2013). *Formation of regional budget*. Rivne: NUWMNRU.
27. Suntsova, A. A. (2008). *Local Finance*. Kyiv : Center of educational literature.
28. *The Forum adopted the basic government position resolution*. (2014). Retrieved December, 1, 2014, from : http://www.city-institute.org/index.php?option=com_content&view=article&id=467:2014-04-01-08-31-59&catid=1.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2014 р.